

1500. OBLJETNICA BOGORODIČINE SLAVE

»Slavimo Bogorodicu, najčasnija
svetinju na čitavom krugu ze-
maljskom...«

Sv. Ćiril Aleksandrijski.

Razvitak problema.*

G. 428. bio je Nestorije posvećen za biskupa te ustoličen kao patrijarha u Carigradu. Kroz program njegova djelovanja provlači se kao bitna nit strastveno proganjanje raznih krivovjeraca, pa tako i zabludâ apolinarizma.²⁰ Jednog dana prema kraju g. 428. njegov svećenik Anastazije na propovijedaonici nabaci tvrdnju, da Mariji nikako ne pripada naslov Bogorodica, jer da je ona bila žena, a od žene da se nikada ne može roditi Bog.²¹ Riječ je pala; narod se u Carigradu vrlo uzburio, ali je Nestorije sam istu nauku opetovao i dokazivao. U istoj crkvi su protiv njega javno prosvjedovali; no Nestorije nije htio nikako prestati, nego je pače pustio da se njegove homilije, a s njima i njegove nauke, u prijepisu na sve strane šire.²² Došle su i u Rim i u Aleksandriju, gdje su morale svratiti na se najveću pozornost.²³ Nije to bila šala! Novu nauku nije iznio jedan obični svećenik u kojem zabitnom mjestu. Njezin nosilac bijaše prvi biskup na istoku, sam patrijarha u Carigradu! Kad bi on pobijedio, velike bi provincije zapale u zabludu i otpale od Crkve.

U području Ćirilove patrijaršije širile se nauke nesamo u glavnom gradu Aleksandriji nego i među monasima u pustinjama, te je bila ozbiljna pogibao, da će ona učiniti mnogo štete. Radi toga Ćiril nije mogao šutjeti nego se odmah u jednoj propovijedi već za uskrsnih blagdana g. 429. osvrne na novu zabludu, a monasima u Egiptu upravi opširnu poslanicu, u kojoj tumači utjelovljenje Sina Božjega te brani nauku, da je Marija prava Bogorodica — prava Theotokos.²⁴ Premda nije on još nigdje Nestorija spo-

* U tekst rasprave u lipanjskom broju uvukle se kod slaganja neke pogreške u imenima: str. 245. red. 15. ne čita se Nestorije, nego Nektarije; a str. 251. red. 37. te str. 254. red. 25. i 27. ne čita se Maksimilijan, nego Maksimijan. Svaki je poznavać historije mogao uostalom i sam to opaziti i ispraviti.

²⁰ Ali je pelagijevce puštao na miru, premda su njihove zablude već g. 418. od pape Zosima bile osuđene; cfr. Denzinger - Bannwart, *Enchiridion symbolerum*, 1928¹⁷, n. 101. ss. Puštao ih je na miru, jer su njihove zablude odgovalale nazorima Teodora, biskupa u Mopsuestiji, koji je bio Nestoriju učiteljem; cfr. Bardenhewer, o. c. III., 321 s; Hefele, o. c., 150.

²¹ Hefele, o. c., 151.

²² Eberle, o. c., 46.

²³ U Rim posla još u istoj g. 428. izvješće o Nestorijevim naukama Euzebije, tada svjetovnjak u Carigradu, kasnije biskup Dorilejski; cfr. Eberle, o. c., 49.

²⁴ Migne, P. G., 77, 9 ss.

menuo, ipak se Nestorije o Ćirilu vrlo uvredljivo izrazio, kad je doznao za njegovu poslanicu. I Ćiril to dozna, te tada Nestorija izravno pozva, neka svoju nauku ispravi. Polemika je započela. Nestorije je u Ćirilu gledao novu Teofilovu izdaju, novo navaljivanje Aleksandrije na patrijarha u Carigradu. »Nikako se ne smije dogoditi«, pisao je g. 430. patrijarhi Ivanu u Antiohiji, »da Vas u Vašoj pobožnosti smete tradicionalna drskost ljudi iz Egipta: prošlost Vam nije nepoznata«,²⁵ i odlučio je da se brani i podvaljuje. Pribjegli su bili iz Aleksandrije u Carigrad neki vjernici, što ih je Ćiril radi njihove sablazni morao kazniti, te su ondje kod Nestorija i cara počeli rovariti proti svome nadbiskupu.²⁶ Nestorije je htio, da bude Ćiril na temelju njihovih tužbi pozvan pred crkveni sud, pred sabor biskupa, na kojem bi Ćiril bio okrivljenik, dok bi on njemu bio sudac. To se može razabrati iz riječi, što ih je car Teodozije povodom saziva crkvenog sabora za Duhove g. 431. upravio Ćirilu²⁷, te iz takozvanog trećeg pisma, što ga je Nestorije poslao papi Celestinu.²⁸

Međutim se u Rimu temeljito bavili spisima i naukama Nestorijevima; i Ćiril bi još g. 429. pozvan, da pošalje o tom svoje izvješće u Rim. Nestoriju je Ćiril sam to priznao odmah u prvom pismu, što mu ga je pisao, a isto isticao i u pismu, što ga je upravio klericima, koji su kao njegovi povjerenici u Carigradu obavljali njegove poslove.²⁹ U prvoj trećini augusta 430. održala se u Rimu pod predsjedanjem samog pape Celestina sinoda, u kojoj je bila nauka Nestorijeva anatematizirana, dok je Nestorije sam stavljen pred alternativu, da ili opozove zabludu ili će biti izopćen iz Crkve.

Tada se još nije mislilo na opći crkveni sabor. Sinoda u Rimu, pa i sam papa toga nigdje ne spominju. Osuda Nestorijevih zabluda saopćila se već 11. augusta na sve strane: svećenstvu i narodu u Carigradu, Ivanu, patrijarhi u Antiohiji, i svim ostalim glavnim prelatima na istoku. Ćiril pak sam primio je od pape mandat, da u njegovo ime poduzme shodno proti Nestoriju, da mu uruči papino pismo te ga ujedno pozove, da u roku od deset dana nakon primitka papina poziva opozove zablude, jer bi bio inače, nakon toga roka, iz Crkve izopćen. Ćiril je postao dakle papin opunomoćenik za akciju proti Nestoriju i njegovim zabludama.

Prije nego što je Ćiril Nestoriju predao papino pismo, održao je mjeseca novembra 430. u Aleksandriji sinodu, u kojoj se sastavilo posebno pismo za Nestorija uz zahtjev, da mora pismenom prisegom prihvatiti 12 anatematizama kao izražaj pravovjerne nauke o Kristu i o Bogorodici. Dakako da su anatematizmi sadržavali čistu pravovjernu nauku. Ali budući da kod Grka nije još

²⁵ Jugie, Nestorius et la controverse nestorienne, Paris, 1912. 42 s.

²⁶ Migne, P. G., 77, 44. — Hefele, o. c. 159 s.

²⁷ Mansi IV., 409.

²⁸ Migne, P. L., 50, 499 ss.

²⁹ Hefele, o. c., 158, 163.

bila odnosna teološka terminologija ustaljena, upotrebljavao je Ćiril u njima izraze, koji su se mogli, kad bi se to baš htjelo, i naopako tumačiti. Do toga je zbilja i došlo, osobito radi rečenice, da su u Kristu božanska i ljudska narav fizičkim jedinstvom međusobno združene. Ćiril je htio tim riječima osuditi ono samo moralno jedinstvo obiju naravi u Kristu, koje je Nestorije učio; ali je Nestorije u onim istim riječima gledao utjecaj apolinarizma i odmah je to upotrijebio, da sebi pripravi zgodnu situaciju.

Car je bio uz njega još od prije.³⁰ Sada on osvoji za sebe Ivana, patrijarhu u Antiohiji, koji je bio Nestorija u smislu papina pisma pozvao, neka prihvati nauku o Bogorodici, jer je već stara, a riječ sama od brojnih crkvenih otaca upotrebljavana.³¹ Nestorije u odgovoru upozori patrijarhu Ivana na tvrdnje Ćirilove i izjavi, da ih ne može prihvatiti, jer da se ne želi priključiti apolinaristima.³² I patrijarha Ivan nije to htio, nego je i on počeo sada braniti Nestorija, a s njime i Andrija Samozatski, biskup Teodoret Cyrski te mnogi ostali biskupi na istoku; čitava se škola antiohijska digla protiv Ćirila i započela u spisima i poslanicama pobijati njegove tobožnje apolinarističke nazore o Kristu. Dašto i Nestorije nije htio da prihvati Ćirilovih anatematizama te opozove svoju nauku o Bogorodici.

Tako se radi one Ćirilove nejasnosti u izražavanju podijelio sav episkopat na istoku u dva tabora. Sve je to Nestoriju vrlo dobro došlo u prilog onog stanovišta, koje je htio provesti na crkvenom saboru proti Ćirilu. Crkveni sabor je bio međutim sazvan odlukom cara Teodozija od 19. novembra 430. Bio je pak sazvan na želju kako Nestorija tako i Ćirila i carigradskih monaha,³³ a imao je započeti na Duhove 7. juna slijedeće godine 431. u Efezu. Namjera je bila Nestorijeva, da on sudi Ćirilu, nesamo radi onih tužbi aleksandrijskih vjernika, nego i radi apolinarizma. No Ćiril je pisao svećenstvu u Carigradu, »da se ne boji ni putovanja ni odgovornosti. Pače može se desiti, da Spasitelj u svojem promislu sazove sabor radi malenkosti, da očisti Crkvu svoju.«³⁴ Lijepo se vidi iz tih riječi, kako Ćiril dobro pozna namjere svoga protivnika, ali vidi se također duboko pouzdanje Ćirilovo u nacrt Božje!

Ćiril je prema papinu mandatu već učinio *shodno*, da se pitanje Nestorijevo raščisti. Održao je sinodu u Aleksandriji, sastavio anatematizme, predao Nestoriju papino pismo te ga pozvao, da anatematizme prihvati i potpiše, inače će deset dana po primitku papina pisma biti iz Crkve izopćen. Deset dana je prošlo; Ćiril nije uspio, niti je Nestorija formalno iz Crkve izopćio, jer je car još prije uručenja papina pisma Nestoriju bio sazvao crkveni sabor, a papa je odredio, da može i Nestorije na sabor.³⁵

Ćirilu je moralo biti vrlo teško, jer je u literarnoj borbi proti brojnim i uglednim zastupnicima antiohijske škole bio posve osamljen. Ali je neumorno odbijao njihove napadaje i prigovore te u tu svrhu prije sabora, za vrijeme i

³⁰ To slijedi iz drugog pisma, što ga je u toj polemici Nestorije upravo Ćirilu. Hefele o. c., 161.

³¹ Mansi IV., 1061 ss.

³² Migne, P. L., 50, 604.

³³ Hefele, o. c., 178; Marković, Papino poglavarstvo u Crkvi za prvih osam vijekova; Zagreb, 1883; 397, gdje se iz Evagrija (Hist. Eccl. I., 3), dokazuje, da ima u tome glavnu zaslugu sv. Ćiril Aleksandrijski.

³⁴ Migne P. G., 77, 68.

³⁵ Hefele o. c., 179.

nakon sabora izdavao brojne polemičke rasprave, držao propovijedi i pisao pisma i poslanice. Kad je u junu 430. od Nestorija doznao, da je sav carski dvor uz njega, odmah piše i caru, caricama i carevim sestrama opširne listove, da im obrazloži pravovjernu nauku. Car je radi toga Ćirila oštro pozvao na red prigovorivši mu, da unosi zadjevice u carsku obitelj.³⁶

Međutim je Ćiril ipak postigao svoju svrhu, jer je poznato, da je bila osobito careva sestra Pulherija odlučno protiv Nestorija i njegovih zabluda te da je baš ona stekla naročitih zasluga, što je nestorijanizam tako brzo svršio u Carigradu i u rimskoj državi.³⁷

Sigurno je držanje Pulherijino plod Ćirilovih nastojanja. Ćiril se utekao sredstvu, što je u orijentu od davnine uobičajeno, da je nerijetko uz velike žrtve bogato darivao osobe u Carigradu i drugdje, od kojih se nadao, da će ga u borbi za pravovjerje podupirati. Stalno je pak, da oni darovi nijesu baš ništa utjecali na odluke prigodom sabora u Efezu, nego da su samo pridonijeli, te se nakon sabora djelo za sjedinjenje s istočnjacima pospješilo.³⁸

Dne 7. juna 431. imao se otvoriti sabor. U Efezu su bili prisutni patrijarha Nestorije, patrijarha Ćiril, Memnon nadbiskup efeski, nadbiskup Juvenal iz Jeruzalema i Flavijan nadbiskup iz Soluna, svi sa dijelom svojih sufragana. Nestorije sa svojim biskupima bio je u velikoj manjini. S patničkog i radi invazija germanskih plemena gaženog Zapada došao je jedino đakon Bessula iz Kartage s pismom svojega nadbiskupa Kapreola, koji izjavljuje, da sam ne može doći, ali moli, da se u vjerskim pitanjima ne da mjesta novotarijama (misli na Nestorija). Punih 16 dana čekalo se na patrijarhu Ivana iz Antiohije; ali ga nije bilo, nego je dao poručiti, da mogu i bez njega otvoriti sabor. Tko da ga otvori? Ni papa ni car nijesu nikoga ovlastili, da to učini. Nestorije, premda patrijarha carigradski, nije toga učinio, jer je bio u velikoj manjini, a radilo se o njegovoj nauci i njegovoj osobi. Otvorio ga Ćiril, nesamo kao jedini patrijarha, koji je dolazio još u obzir, nego i radi papina generalnog ovlaštenja, da poduzme proti Nestoriju i njegovoj nauci sve, što je potrebno. Eto tako su nacrti Nestorijevi pali u vodu. Ćiril se nije prevario, kad je sve nade položio u Božji Promisao.

Sabor se sastao u katedrali Presvete Bogorodice³⁹ u Efezu bez Nestorija, premda je bio tri puta pozvan, da učestvuje glavom.

³⁶ Bardenhewer o. c., IV., 49 ss.

³⁷ Sam papa Leo I. Veliki izjavljuje, da je bila pobijedena osobito po njezinom nastojanju kako *nestorijevska* tako i eutychijevska hereza: *cfr.* navod iz Ep. 79. toga pape u Hefele, o. c., 398. Nijedna žena nije u dosadašnjoj povijesti Crkve dobila takvo priznanje od samog poglavara Crkve, kakvo čujemo iz Leonovih ustiju o Pulheriji!

³⁸ Hefele o. c., 245 ss, 264 ss; Eberle o. c., 51 ss.

³⁹ To ističe Ćiril u pismu biskupima Komarijonu i Patanijonu, *cfr.* Mansi IV., 1230., te ponovno u pismu svećenstvu i narodu u Aleksandriji, *Ibidem*, 1242., u kojem veli: »Znajte, da se Sveta Sinoda održala u gradu Efezu u velebnom hramu, koji se zove Marija Theotokos.«

Molili su doduše mnogi biskupi, neka se počeka na Ivana iz Antijohije; to je želio i rekao i Nestorije, i carski komesar Kandidijan je zahtijevao, da se još počeka. Ćiril i velika većina biskupa, koji su čekali već 16 dana, nijesu htjeli na to pristati, jer je vrućina bila nesnosna, mnogi biskupi bez sredstava, a nekoji su oboljeli, pače i pomrli.⁴⁰ Ćiril, u snazi papina mandata i na temelju izjave antijohijskog patrijarhe otvori dne 22. juna g. 431. sabor i započne prvu svečanu sjednicu, koja je trajala neprekidno čitavi dan. Sabor je nauku Ćirilovu o načinu združenja božanske i ljudske naravi u Kristu pohvalno odobrio, odobrio i njegove anatematizme, a time na prvom mjestu prihvatio nauku, koja je već od Celestina pape na sinodi od prošle godine bila u Rimu utvrđena i proglašena, t. j. da je Prebl. Djevica Marija prava istinska Bogorodica. A što se Nestorija tiče, svi su biskupi jednodušno vapili: »Svi osuđujemo krivovjerca Nestorija i njegove pristaše i njegovu vjeru i njegovu bezbožnu nauku. Svi osuđujemo bezbožnoga Nestorija«,⁴¹ te su proglasili, da je Nestorije radi svoje bezbožne nauke snagom kanona i krepošću pisma rimskoga biskupa Celestina lišen svojega biskupskog dostojanstva te isključen iz svake svećeničke zajednice.⁴²

Više od 200 biskupa potpisa tu osudu.

Narod je u Efezu s neizmjernom radošću uzeo odluke Sabora na znanje te biskupe s plamenicama u rukama otpratio kući. Grad se Efez sav žario u rasvjeti. Sutradan se saborska odluka saopćila Nestoriju, te je time njegovo izopćenje iz Crkve stupilo na snagu.⁴³

Čin se najveće važnosti za Crkvu u Efezu svršio. Ali bi bilo pravo čudo, kad taj presudni čin ne bi bio izazvao nikakvih poteškoća, jer bez tih nema velikih djela u Crkvi.

Sabor se u Efezu sastao sedam puta na sjednice; zadnja se održala na kraju julija; ali biskupi su morali prema carevu naređenju ostat i dalje u Efezu po prilici sve do 15. oktobra, kad se Sabor od cara formalno proglasio zaključenim. Druga i treća sjednica bavila se gotovo istom stvari, kojom i prva, jer su međutim stigli u Efez papinski legati, te se sad na njima u ime papino postupalo protiv Nestorija i njegove nauke. Četvrta i peta, a djelomice i zadnja bavila se s raskolom, što ga je Ivan Antijohijski prouzročio, dok ostale stvari nemaju veze s glavnim zadatkom samog Sabora.

Upravo spomenusmo raskol, što ga je prouzročio Ivan Antijohijski. Prouzročio ga je radi osude Nestorijeve.

Netom se doznalo za odluke prve sjednice, prosvjedovao je carski komesar Kandidijan te ih proglasio nevaljanima. I Nestorije je prosvjedovao te

⁴⁰ Migne P. L., 50, 514; Mansi IV., 1435.

⁴¹ Mansi IV., 1170 ss.

⁴² Ib., 1227.

⁴³ Hefele o. c., 183 - 190.

odaslao žalbu na cara. Pet dana kasnije došao je u Efez patrijarha iz Antiohije, te je još istog dana sazvao skupštinu od 43 biskupa, koji su tobože uvrijeđeni, što se radilo bez njih, na toj skupštini Ćirila i Memnona lišise biskupskog dostojanstva, sve ostale pak biskupe izopćise. Oštro je nastupio protiv Sabora sam car Teodozije, jer je više vjerovao izvješću Kandidijana i Nestorija nego izvješću Ćirila i njegova Sabora te je dekretom od 29. juna sve saborske odluke stavio izvan snage i naredio, da ne smije nijedan biskup ostaviti Efez, dok se čitava stvar zajednički ne pretrese. Eto kakve su velike poteškoće nastale!⁴⁴

I jedni i drugi slali su neprestano caru pisma, izvješća, žalbe, ali se pisma Sabora i Ćirila plijenila, da car istine ne dozna. U Efezu je vladala velika uzrujanost. Carski komesar Kandidijan i njegovi vojnici smetali su i zanovijetali Ćirilu i Memnonu i ostalim biskupima Sabora, gdje god su mogli. Ali je narod stajao čvrsto uz Ćirila te nije dopustio, da obavljaju Ivan Antiohijski i njegovi pristaše službu Božju u mjestu, jer su bili međutim i oni od Sabora na petoj sjednici dana 17. jula izopćeni i suspendirani, te se ta odluka razglasila bila na sve strane. I u Carigradu nije bilo mira. Monasi su sretnim slučajem primili obavijest, što se u Efezu dogodilo, i pošli su iz čitavog Carigrada u demonstrativnoj povorci k caru sa zahtjevom, da učini red.⁴⁵ Teodozije se više nije mogao da snade. Da učini red, izda edikt na sve biskupe u Efezu, kojim potvrđuje skinuće Nestorijevo, ali istodobno skine i Ćirila i Memnona, kao da bi biskupi istog sabora ne samo Nestorija nego i tu dvojicu bili svrgnuli. Ćiril je pače prvih dana augusta morao u tamnicu...⁴⁶

Međutim je Teodozije ipak pomalo počeo uviđati, koja se strana bori za pravovjerje, a koja opet za zablude i odlučio, da

⁴⁴ Ib., 190 - 198.

⁴⁵ Na čelo se povorke postavio arhimandrit Dalmacije, koji je bio na glasu svetosti te nije već 48 godina ostavljao svoga samostana, a sada je izašao iz njega, što je u narodu uzbudilo golemu senzaciju i upozorilo ga, da se radi o veoma važnoj stvari. Hefele o. c., 213 s.

⁴⁶ Ali ni u tamnici, u kojoj je bila jaka straža, nije mirovao. Za vrijeme svoga tamnovanja napisao je raspravu: »Obrazloženje dvanaestoro poglavlja (anatematizama), što su bila u Efezu proglašena.« Cfr. Bardenhewer o. c., IV., 51. Iz svojih uza slao je Ćiril pisma svećenstvu, narodu i biskupima-izaslanicima u Carigrad, da brani svetu stvar, koju je zastupao. Cfr. Hefele o. c., 222, 226. — U tamnicu bio bačen i efeski metropolita Memnon.

Nesposobnost cara Teodozija pokazala se u potpunom svijetlu. Najprije je bio sav zauzet za Nestorija; onda ga liši nadbiskupske časti i prihvati odluku Sabora; ali ujedno baci u tamnicu i Ćirila, premda je prihvatio osudu onoga Sabora, kome pretsjedaše Ćiril. Opravdano prigovara carigradsko svećenstvo u pretstavci, što ju je caru podnijelo, da bi morao i sve ostale biskupe Sabora utamničiti, jer su slijedili Ćirila te učinili ono isto, što je on »sagriješio«. Dekretom, kojim su bili Ćiril i Memnon od cara osuđeni na tamnicu, dao se car također zavesti, kao da ima u Efezu samo jedan Sabor, kome pripadaju i pristaše Nestorijeve i Ćirilove, te da je taj sjedinjeni Sabor osudio Nestorija, Ćirila i Memnona, a sada da caru ne treba druge učiniti, nego potvrditi te osude. Takav je eto bio vladar na Bosporu! cfr. Hefele, o. c., 219, 226.

se Nestorije nema više vratiti u Carigrad. Na početku septembra poslao mu je naredenje, da mora opet u samostan Sv. Euprepija kraj Antiohije, gdje je prije svoga promaknuća na čast patrijarhe u Carigradu prebivao i djelovao. Malo nakon toga pozva Teodozije izaslanike efeskog Sabora, kojima je bio na čelu papinski legat presbyter Filip, da među ostalim izaberu Nestoriju nasljednika u Carigradu. To su 25. oktobra i učinili, izabravši Maksimijana patrijarhom Carigradskim.

Teodozije se konačno očito zauzeo za Sabor i njegove odluke. Memnon i Ćiril bili su pušteni iz tamnice te povraćeni svojim Crkvama. Dva mjeseca i po bio je Ćiril radi Bogorodice u uzama. Dne 30. oktobra dočekao ga je narod kod povratka u Aleksandriju s neopisivim entuzijazmom.⁴⁷

No raskol je trajao i dalje. Ivan Antiohijski, Teodoret biskup Cyrski, Andrija Samozatski, Aleksandar hijerapolski i ostali žestoko su osporavali legalnost Nestorijeva svrgnuća i napadali Ćirila radi njegova tobožnjeg apolinarizma. Ali bilo ih je među njima i takovih, koji su upravo fanatički branili same nauke Nestorijeve. Aleksandar hijerapolski opetovano je izjavljivao, da bi radije hiljadu puta umro, nego prihvatio bogohulnu riječ »Bogorodica...«⁴⁸

Ćiril je sa svoje strane sve učinio, da protivnike pridobije. Uspio je najprije u martu g. 433. kod Ivana, patrijarhe u Antiohiji. Nije više urgirao izraze, što su ih drugi opako tumačili i prihvaćao je formule, koje su protivnici sastavljali, a koje su osuđivale apolinarizam. Glavne tačke za nj su bile: Marija je prava Bogorodica; nijesu dvije osobe u Kristu, nego je samo jedan Krist; Šin Božji nije mogao da trpi po svojoj božanskoj naravi, ali je trpio u svojoj ljudskoj naravi.⁴⁹ Ivan Antiohijski se osvjedočio, da kod Ćirila nema ni traga krivovjerstvu; priznao je napokon i sam, da je Nestorije po pravu izopćen iz Crkve i lišen svoga dostojanstva, jer nije opozvao svojih zabluda. Unija je bila u glavnom uspostavljena. Da su se za nju izjavili i mnogi drugi od ostalih opozicionalaca, mnogo je pomogao carski dekret, da će biti svi oni biskupi lišeni svojih mjesta, koji ne bi pristali na uniju. Nijesu htjeli pristati Aleksandar hijerapolski i 14 drugih biskupa, koji su maknuti i protjerani. G. 433. Teodozije premjesti Nestorija iz Antiohije u Petra u Arabiji, a kasnije u Oasis u Egiptu, jer je uporno širio i dalje svoju nauku. U rimskoj je državi doskora nestalo nestorijevaca i nestorijanizma.⁵⁰

*

Zanimljivo je bilo držanje Nestorijevo. Kad primi dekret, da se mora opet vratiti u samostan Sv. Euprepija, odgovori među ostalim: »Harno prihvaćam to naredenje, jer ništa ne smatram časnijim, nego da sam radi vjere progonjen. Molim samo, da prefekt od cara isposluje, da bi se posvuda u crkvama

⁴⁷ Hefele, o. c., 234, 243.

⁴⁸ Ib., 277.

⁴⁹ Ib., 285.

⁵⁰ Ib., 284; Bardenhewer o. c., IV., 75; Migne P. L., 50, 540. 607.

objavili carski edikti o osudi Ćirilovih zabluda, e da se ukloni sablazan bezazlenih.⁵¹ Da li je bio uistinu bona fide, kako bi slijedilo iz tih riječi? Kod svoga stanovišta ostao je sve do smrti svoje g. 451., kako se to razabire iz «Knjige Heraklida», što ju je napisao prigodom saziva Crkvenog Sabora u Kalcedonu.⁵²

On je opetovano *apelirao na papu*, papa je g. 430. sudio i odlučio, što mu je učiniti; ali Nestorije nije htio da se pokori.

Apelirao je na cara, da sazove *crkveni sabor*; car je sazvaio crkveni sabor. Sabor se sastao i tri puta je Nestorija pozvao, da prisustvuje njegovoj sjednici. Niti je Nestorije htio da prisustvuje niti da prihvati jednoglasnu odluku, što se odnosila na nj i na njegovu nauku.

Ćiril nabraja brojne dokaze iz *Sv. Pisma* protiv njegovoj tezi; Nestorije ih ne prihvaća.

Isti njegov prijatelj Ivan patrijarha antijohijski piše mu nakon rimske osude opširno pismo, u kojem mu upravo divno pokazuje, kako su riječi Theotokos upotrebljavali mnogi *sveti i stari crkveni naučitelji*, i kako je nauka s njome povezana dio same objave. Ali Nestoriju nije bilo stalo ni do prijateljskih dokaza ni do svetih otaca ni do crkvene predaje.

Tako eto Nestoriju ne vrijede ni Crkva, ni Papa, ni predaja, ni Sv. Pismo, ni prijateljevi dokazi, ni car, ni vjera pobožnog puka, kako se očitovala u Carigradu, Efezu, Aleksandriji itd.

Porazno je moralo djelovati na prisutne u Efezu, kad je on kod jedne debate s Ćirilom prije samog Sabora izjavio: »Nikada ne ću Dijete od dva tri mjeseca nazivati Bogom i s Vama ne ću više općiti«,⁵³ jer su te riječi pokazale, da je Nestorije ohol i tvrdokoran i da jedino drži do svog mišljenja i svojih nazora, makar inače sve bilo i govorilo protiv njemu. Možemo li kod Nestorija govoriti o *bona fides*?

Protivnu sliku pruža nam Ćiril. I on je rekao, kad su ga bacili u tamnicu: »Progonstva služe pravednicima samo na spasenje«. ⁵⁴ Smatrao se dakle pravednim.

U svojoj nauci o Spasitelju i Bogorodici nigdje ne traži svoju volju ni sama sebe, premda je inače u njezinoj obrani sama vatra. Papi Celestinu u Rimu šalje svoje spise, da ih cenzurira i prosudi te izjavljuje, da će mu biti na čast, ako ga Papa bilo u čem ispravi.⁵⁵ Nastoji, da bi se sporna pitanja mirnim putem riješila još prije Sabora te u tu svrhu vodi brojne razgovore s Nestorijem, sve dok Nestorije ne kaže, da ne će više s njime općiti. Svoje poslanice te naročito svojih 12 anatematizama predlaže na Saboru, da nazočni biskupi sude o njima. Spletke protivnika bacile su ga u tamnicu; ti su isti protivnici, među njima i ugledni biskup Teodoret, širili objede protiv njega, da ga naime protiv Nestoriju vodi samo lična mržnja i ništa drugo, kako je vodila mržnja njegova strica Teofila protiv Ivana Hrizostoma itd., ali je uza sve to kasnije, kad se radilo o pomirenju u episkopatu, odmah

⁵¹ Hefele, o. c., 235.

⁵² Kirsch, o. c., 548.

⁵³ Hefele o. c., 182. —

⁵⁴ Ib., 219 s.

⁵⁵ Migne, P. L. 50, 448. —

izjavio, da radi Boga rado oprašta sve uvrede, što su ih Antijohijci digli protiv njega, te je pače popuštao u svemu, što nije baš bitno zasijecalo u nauku o osobi u Kristu i o Bogorodici, samo da bi što prije došlo do mira, i da bi se Nestorijeve zablude posvuda istrijebile. Baš radi tog njegovog popuštanja počeli su sumnjati u nj pače i njegovi do tada vjerni prijatelji kao n. pr. Sv. Izidor Peluzijski, ali Ćiril je branio uniju pa i svoju pravovjernost. I jedno i drugo mu je bilo na srcu, dok nije pobijedio svojom neumoljivošću u stvari nauke, svojom miroljubivošću u stvari unije. S pismom »Rađujte se nebesa« najavio je na početku g. 433. oboje Ivanu patrijarhi u Antijohiji.

On je mogao zbilja Boga hvaliti. Pet godina je trajala velika borba, koja mu je bila od Nestorija nabačena. Odmah na početku zna Ćiril, što Nestorije hoće, pa on ravnim putem ide za svojim ciljem, a podupiru ga kao vođu u borbi njegovo izvanredno poznavanje Sv. Pisma, djela crkvenih otaca i filozofije. Poput diva on se među svima u borbi ističe, ali je divsko i djelo, što ga je u Crkvi izvršio u službi Krista, Bogorodice i — Papē.

Theotokos.

U Carigradu je zajeknulo: »Marija je bila čovjek, od čovjeka ne može se roditi Bog, Marija nije Bogorodica« i odjeknulo posvuda u Rimu, u Aleksandriji, u Antijohiji, u Efezu pa i u narodu i svećenstvu istoga Carigrada: »Ta je nauka bezbožna, mi je svi osuđujemo, svi osuđujemo bezbožnoga Nestorija!« I suglasno se digao poklik: »Marija je prava Bogorodica!« Papa je Celestin I. naziv »Bogorodica« za prebl. Djevicu Mariju u rimskoj sinodi na početku augusta g. 430. svečano odobrio te nauku o Bogorodici Mariji nazvao naukom Crkve rimske, Crkve aleksandrijske te uopće sveukupne katoličke Crkve. Naredio je također, da ima opći crkveni Sabor u Efezu njegovu odluku, što se tiče nauke o Bogorodici Mariji i izopćenja bezbožnog Nestorija, ako svoje zablude ne opozove, onako prihvatiti, kako je bila na rimskoj sinodi već formulirana. Točno je još Ćiril Aleksandrijski prema dobivenom ovlaštenju rimskog biskupa nauku o Bogorodici Mariji i o Kristovoj osobi, s kojom je Bogorodica najtjesnije povezana; iznio u novembru 430. na svojoj aleksandrijskoj sinodi u obliku dvanaestoro anatematizama te je bila u istom obliku od Sabora u Efezu odmah na njegovoj prvoj sjednici dne 22. junija 431. svečano prihvaćena i na trećoj sjednici od 11. julija od papinih posebnih izaslanika potvrđena i promulgirana.

»Tko ne priznaje« — tako glasi prvi anatematizam — »da je Emanuel uistinu Bog te je Sveta Djevica radi toga Bogorodica, jer je utjelovljenu Riječ Božju po tijelu rodila, neka bude izopćen.«⁶⁶

⁶⁶ Denzinger - Bannwart o. c., n 113.

Nestorije je učio, da je Krist Bog i čovjek, ali da on nije jedno niti jedan subjekt, nego da su u Kristu dva subjekta, dvojica, od kojih je svaki za sebe mogao kazati »ja« te govoriti jedan: ja sam vječan, ja sam prije Abrahama, ja sam jedno s Ocem, ja opraštam grijeh, jer je u Kristu to govorio Sin Božji; dok je drugi opet mogao govoriti: moja je duša žalosna do smrti, žedan sam, pogledajte ruke moje i noge itd., jer je u Kristu to govorila ljudska osoba, koja se nazivala Krist ili Isus ili Gospodin.⁸⁷ Dakle dva su subjekta u Kristu, ali su sačinjavali jedno jedinstvo, u kojem su moralno bili združeni, jer je Sin Božji prebivao u čovjeku Kristu kao u svome hramu, povezan s njime po prijateljstvu i milosti, u kojima je sve više napredovao. Po tome usavršivanju postao je sličan Bogu, ali samo sličan, te je mogao s njime predočivati nominalno jedinstvo dostojanstva, časti i klanjanja.⁸⁸ U smislu Nestorijeve nauke Sin Božji nije preuzeo čovječje naravi; nije On trpio u svojoj naravi, nego se za muku poslužio čovjekom — posebnom ljudskom osobom, koja po svojoj naravi može da trpi.

Nestorije uči: »Onaj, koji počima, raste i usavršuje se, nije Bog; ali se tako nazivlje radi izražavanja, što se pomalo na njem opažalo.«⁸⁹

Ako su dakle prema Nestoriju u Kristu dva subjekta, nastaje pitanje, koga je onda Marija rodila? Bez oklijevanja odgovarahu na to pitanje Nestorije i njegovi pristaše: »Izopćenje onome, koji Mariju nazivlje Bogorodicom.«⁹⁰ Kako bi mogla roditi onoga, koji bijaše prije nje? Marija nije rodila Božanstva; nije stvorenje rodilo onoga, koji je nestvoren; nije stvor rodio svoga stvoritelja!⁹¹

Nijesu istraživali, što su u tome pogledu prije njih naučavali veliki crkveni naučitelji, nego apriorno držeći se načela, da naravi ne mogu savršeno bistrovati, ako ne bistvuju ujedno i kao osobe, dijelili su tekstove u Sv. Pismu, što se odnose na Krista u dva dijela te iz prvih dokazivali, da je u Kristu Bog, iz drugih opet da je u njem i ljudska osoba. Već je Teodor, biskup mopsuestski tvrdio, da je ludost govoriti: »Bog se od Djevice rodio; ne Bog, nego hram se rodio od Marije, u kojem je Bog prebivao; da je besmisleno i bezbožno tvrditi: Bog je trpio, Bog je na križu umro.«⁹² Isto su opetovali njegovi učenici, pa i Nestorije, koji propovijeda glavom: »U basne na pozornici vuku Sina Božjega oni, koji tvrde, da je Božanstvo, što život daje, podložno smrti, jer da je bilo kao dijete u pelenice povijeno, a kasnije da je umrlo... Pilat ne razbi Božanstva, nego njegovo odijelo i nije bio Sin Božji, što ga Josip Arimatejski u platno povi i pokopa... Tko tvrdi, da se Bog od Marije rodio, izlaže pred neznabošcima ruglu kršćansku dogmu, jer će neznabožac primijetiti: Ne mogu se klanjati Bogu, što se rodio i koji je umro te bio ukopan.«⁹³

Dosljedno tome su također naučavali, da Marija nije Bogorodica. A time su do temelja potkopali svu nauku o Otkupitelju svijeta i njegovom spasiteljskom djelu; do temelja su rušili samo kršćanstvo.

⁸⁷ Hefele o. c., 152.

⁸⁸ Eberle o. c., 40 s., 43.

⁹⁰ Migne, P. G. 77, 60.

⁹² Kihn, Patrologie II., 245 s.

⁸⁹ Ib., 30 s., 33.

⁹¹ Eberle o. c., 33 s.

⁹³ Hefele o. c., 154 s.

Jer, ako Bog nije trpio i umro na križu za ljudski rod, koju vrijednost ima Kristov život i Kristova smrt? Makar bio njegov život najsvetiji, uvijek bi bio život čovjeka te nepodoban, da Bogu pridonese neizmjernu zadovoljštinu za grijehе ljudskog roda, te bi bilo prema tome otkupiteljsko djelo, kako ga Božja pravednost zahtijeva, nemoguće. Na stupanj praznih ceremonija pala bi i sama žrtva sv. Mise te svi sveti sakramenti, jer sakramenti se dijele u ime Kristovo, i u presv. Euharistiji jest živo tijelo Isusa Krista. No što bi značilo prvo i drugo, kad bi bio u smislu Nestorijeve nauke Krist samo čovjek; koji život bi dušama donosila sv. Pričest, kad preko nje ne bismo primali kruha, koji zbilja silazi s neba, naime presveto Tijelo onoga, koji je Život sam?

Eto, što znači Nestorijeva nauka — i kamo ona vodi!

Medutim se na Saboru u Efezu o osobi Spasiteljevoj prihvatila i svečano promulgirala nauka:

»Tko ne prizna, da se Riječ iz Boga hypostatično sjedinila s čovječjom naravi te da s tom prisvojenom naravi jest JEDAN Krist, koji je Bog i čovjek zajedno, neka bude izopćen;

Tko se usudi tvrditi, da je božanska Riječ (samo) Bog Krista ili Gospodin njegov, te što više ne prizna, da je Bog i čovjek zajedno jedan te isti, budući da se Riječ prema Sv. Pismu utjelovila, neka bude izopćen.«

Nauka je dakle katoličke i svete objave, da je Riječ t. j. Sin Božji, postala čovjekom te da od časa utjelovljenja sačinjava s ljudskom naravi novo nada sve nedokučljivo jedinstvo, u kome nijesu dva nego samo jedan subjekt i sam jedan »ja«. Dogodilo se u času utjelovljenja veliko čudo, da se druga božanska Osoba sjedinila s posve konkretnom već određenom individualnom ljudskom naravi, ali tako da je ljudska narav ostala bez one aktualizacije u snazi bivstvovanja, što bi inače njoj pripadalo, i po kome bi se pojavila kao posebna ljudska osoba u vidljivom svijetu, te je onu aktualizaciju preuzela sama Božanska Osoba po bivstvovanju, što je označuje kao drugu Božansku Osobu. Sve to ide već u visoke sfere spekulativne dogmatike, ali je za nas dosta znati, da je ljudska narav, koju je druga Božanska Osoba hipostatički preuzela, u svakom obziru savršena: ima dušu i tijelo, ima svoju volju i svoj um, ima svoje djelovanje, ima sve afekte i sva svojstva, koja ima inače ljudska narav u ovome ili onome konkretnom čovjeku uopće. Ipak nije od druge Božanske Osobe hipostatički preuzeta ljudska narav i jedna ljudska osoba, premda se konkretizirana i individualizirana nalazi kao čovjek u vidljivom svijetu. To bivstvovanje u vidljivom svijetu dobiva ljudska narav u Kristu od druge Božanske Osobe te je radi toga s njome tako sjedinjena, da sačinjava s njome jedinstvo, od kojeg tješnjeg i većeg ne možemo zamisliti.

Historijski je Krist dakle druga Božanska Osoba, Sin Božji. Sve, što čini Krist u ljudskoj naravi kao čovjek, čini Sin Božji, sam Bog. Eto čudnovatih konstatacija, što ih radi združenih dviju naravi u jednoj te istoj Božanskoj Osobi možemo davati o historijskom Kristu: Krist je Bog, Krist je čovjek; Krist je vječan, Krist se rodio, Bog se rodio, Bog je trpio, Bog je umro, Bog je bio ukopan, premda se Bog ne može ni roditi, ni trpjeti niti umrijeti, jer je prečisti Duh i vječan. Ali Krist-Bog se rodio po svojoj ljudskoj naravi te je po istoj također trpio i umro i bio pokopan, dok je po svojoj božanskoj naravi, koja je ostala netaknuta, i kao božanska Osoba prečisti Duh i vječan. Sve što je Krist činio kao čovjek, činila je božanska Osoba, Sin Božji, Bog. Radi toga ima njegov život neizmjernu vrijednost, jer je bio život božanske Osobe; njegova muka i njegova smrt muka su i smrt božanske Osobe u ljudskoj naravi.

Sve je u njegovu životu apsolutno savršeno, te nije mogao nitko ma od njegovih najgorih neprijatelja naći ni najmanje ljage na njem.

»Tko će mi od vas dokazati kakav grijeh«?⁹⁴

Takvo pitanje mogao je pred čitavim svijetom i u čitavoj historiji ljudskog roda svijesno staviti jedino Krist. I jedino On je mogao izvršiti djelo otkupljenja ljudskog roda, da se dala potpuna zadovoljština Božjoj Pravednosti radi uvreda, nanesenih Bogu po ljudskom rodu, te da se još k tomu u najvećem obilju pribavila sva spasonosna sredstva za primjenjivanje otkupiteljskog djela u pojedinim dušama.

Samo Krist, Bog ujedno i čovjek, mogao je kazati: »Ja sam put, istina i život«;⁹⁵ put radi apsolutno savršenoga svoga života prema riječima: »Dao sam vam primjer, kako ja učinih vama, tako da i vi učinite«;⁹⁶ istina i život, jer je kao Bog sama istina i život. Samo On je mogao govoriti: »Ja sam kruh živi, koji sam s neba sišao«; »Ja sam kruh života«; »Tko jede ovaj kruh, živjet će uvijek«⁹⁷ - te ustanoviti presveti Oltarski Sakrament, u kojem je pod prilikom kruha prisutan sav Krist, te prema tome vjernik prima u svetoj Pričesti u dušu svoju pravu božansku hranu, samo Tijelo Sina Božjega.

Prema toj nauci je jasno, da je prebl. Djeвица Marija prava istinska Bogorodica. Svaka majka rodi s djetetom svojim konkretno individualizirano ljudsko biće, jednu ljudsku osobu. I prebl. Djeвица Marija rodila je Dijete, ali je bilo to Dijete već od samoга začeca božanska Osoba; ona je radi toga Bogorodica. Sv. Ćiril započeo je borbu za jednoosobnost Krista baš boreći se za či-

⁹⁴ Iv. 8, 46.

⁹⁵ Iv. 14, 6.

⁹⁶ Iv. 13, 15.

⁹⁷ Iv. 6, 41. 48. 58.

njenicu Bogorodice u prebl. Djevici Mariji. Riječ »Bogorodica« divno tvrdi o Djetetu, koje ima Bogorodicu za majku svoju, da je božanska Osoba došla u čovječjoj naravi na svijet, jer majka duha ne može roditi. Svu opširnu nauku o Kristu Otkupitelju sadržava i brani kao u temelju Bogorodica. To je Sv. Ćiril odmah u prvim svojim spisima nakon Nestorijeva nastupa istaknuo i napose je učio: »Da možemo pravo i besprijekorno ispovijedati svoju vjeru, dostatno je izjaviti i priznati, da je presveta Djevica Bogorodica.«⁹⁸

Tu nauku postavio je radi toga na prvo mjesto svojih anatematizama proti Nestoriju na sinodi u Aleksandriji g. 430. i na Saboru u Efezu g. 431., i Crkva je njegovo stanovište prihvatila i odobrila.

Nestorije je tvrdio, da je naziv »Bogorodica« za prebl. Djevicu Mariju posve nov, jer da ga nijesu crkveni Oci nikada upotrebljavali!⁹⁹ Nestorije se u tome temeljito varao. Baš iz te činjenice se razabire, kako je Nestorije malo poznao kršćansku prošlost, slabo bio verziran u djelima svetih Otaca i kako je malo držao do crkvene predaje! Lako je bilo sv. Ćirilu dokazati protivniku, da ima krivo. Odmah u prvom pismu na egipatske monahe pozvao se na svoğa slavnoga predšasnika Atanazija, koji često nazivlje i slavi presvetu Djevicu kao Bogorodicu,¹⁰⁰ dok se pod njegovim predsjedanjem na Saboru u Efezu čitali brojni dokazi iz svetih Otaca, jer se baš ondje htjelo utvrditi, kako je ta nauka stara i općenita.¹⁰¹ Veliku je zadovoljštinu donijela osobito izjava sv. Grgura Nazijanskoga († 389): »Tko tvrdi, da Sveta Marija nije Bogorodica, daleko je od Boga.«¹⁰²

Ali to nije samo nauka crkvenih Otaca nego i nauka samih apostola i još više. Točno se u tome pogledu papa Celestin I. izražuje u pismu, što ga je 11. augusta 430. upravio svećenstvu i narodu u Carigradu: »Vaš rječiti pročelnik diže borbu protiv istini, napada staru vjeru, pogađa apostole, odbija proroke i ne drži se ni riječi, što ih je naš Gospodin o sebi upotrijebio... Mi mu savjetujemo, da slijedi s nama

⁹⁸ Bardenhewer o. c., IV., 71; Migne P. G. 77, 1093.

⁹⁹ Eberle o. c., 72, Migne P. G. 77, 64.

¹⁰⁰ Eberle o. c., 72; Newman: *Du culte de la Sainte Virge dans l' Eglise catholique*, Paris, 1908, p. 244. te uopće p. 242 - 250, gdje ima brojnih navoda iz starijih crkvenih naučitelja; Liell, *Die Darstellungen der allerseligsten Jungfrau und Gottesgebärerin Maria auf den Kunstdenkmälern der Katakomben*, Freiburg i. Br., 1887, p. 45 ss.

¹⁰¹ Hefele o. c., 186 s.

¹⁰² Migne, P. G. 37, 178; Liell o. c., 45 s; Bardenhewer o. c., III., 187.

apostole i proroke, eda ne bude, kad bi sam ostao protiv sviju, zabačen on sam od svih.«¹⁰³

Tako je! Nauku našu nalazimo kod apostola, u evanđeljima: »Evo začet ćeš i roditi ćeš sina, i nadjeni mu ime Isus« — govori anđeo Gabrijel Mariji, »Duh će sveti doći na tebe i sila će te Svevišnjega osjeniti, zato će se i sveto, što će se roditi od tebe, zvati Sin Božji...« A Marija reče: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj.«¹⁰⁴ »I kad su bili ondje (u Betlehemu) dođe vrijeme, da ona rodi. I rodi sina svoga prvencu i povi ga u pelenice i metnu u jaslje.«¹⁰⁵ »A ovo se sve ispuni, što je kazao Gospodin preko proroka, koji govori: Eto Djevica će zatrudnjeti i roditi će sina i nadjenut će mu ime Emanuel, to znači Bog s nama.«¹⁰⁶ »I mudraci ušavši u kuću, nadoše dijete s Marijom, materom njegovom, padoše ničice i pokloniše mu se.«¹⁰⁷ A anđeo pozivlje Josipa: »Ustani i uzmi dijete i mater njegovu, pa bježi u Egipat.«¹⁰⁸ A kod križa su Isusova stajale mati njegova...«¹⁰⁹ Nakon uzašašća Isusova: »Svi su apostoli bili jednodušno postojani u molitvi sa ženama i s Marijom, Majkom Isusovom.«¹¹⁰

Marija je Majka Isusova! Isus je pako Bog, kako je to svojim božanskim životom i brojnim čudesima dokazao i javno je pozvao sav svijet: »Ako meni ne ćete vjerovati, djelima vjerujte, da upoznate i da se uvjerite, da je Otac u meni i ja u Ocu!«¹¹¹

Apostoli su dakle gledali u Mariji Majku Isusovu, Majku Božju; apostoli su tu činjenicu kao objavljenu istinu propovijedali, i njihovu su nauku dalje naučavali njihovi učenici a potom i učenici tih učenika, te je imamo u svako doba u njihovim spisima zabilježenu. S punim pravom dakle mogao je papa Celestin I. gledom na Nestorija ustvrditi: »On diže borbu proti istini, napada staro vjerovanje, pogađa apostole, odbija proroke...«

Ono, što se od vremena apostola naprijed kao objavljena nepokolebljiva istina držalo i naučavalo, u efeskom se Saboru radi Nestorijeve zablude napose svečano istaknulo i proglasilo: **Marija je prava Theotokos-Bogorodica!**

¹⁰³ Migne, P. L. 50, 485 ss: n 3. 4.

¹⁰⁴ Lk. 1, 30 ss.

¹⁰⁵ Lk. 2, 6 s.

¹⁰⁶ Mt. 1, 22.

¹⁰⁷ Mt. 2, 11.

¹⁰⁸ Mt. 2, 13 s.

¹⁰⁹ Iv. 19, 25.

¹¹⁰ Dj. Ap. 1, 14.

¹¹¹ Iv. 10, 38.

Eto, tako je sebi u efeskom Saboru Crkva Katolička sagradila moguć i sjajan svetionik, a zrake njegova svijetla neprestano je prate na oceanu života ljudskog roda i donose joj u svim pitanjima jake potpore i ugodnosti. Od tada nema u Crkvi više nikakve sumnje, da je Isus Krist božanska Osoba - Sin Božji, koji živi i djeluje i vlada svijetom u božanskoj i ljudskoj naravi; da je prebl. Djevica Marija Bogorodica, prava Majka onoga, koga prva božanska Osoba, Bog Otac, zove pravim Sinom svojim. Prava mu je Majka, jer mu je u času začeca dala sve, što inače u tome momentu svaka majka daje svome budućem djetetu.¹¹² I tako je ona bila po čudu Božje dobrote i svemogućnosti postavljena u visine dostojanstva milosti, ovlastica i slave i na zemlji i na nebu, s kojima se nitko od svetaca i anđela ni mjeriti ne može. »Velike mi stvari učini onaj, koji je silan i sveto je ime njegovo, što pogleda na ponizjenje službenice svoje, jer gle od sad će me blaženom zvati svi naraštaji«, tako Marija svoju visinu preponizno sama ispovijeda.¹¹³

Zapanjeni i nijemi divimo se Božjem Veličanstvu, gledajući pred sobom utjelovljena Sina Božjega Isusa Krista i Mariju presvetu Bogorodicu. U prvom je slučaju Isus Krist-čovjek druga božanska Osoba, Sin Božji, Bog — te nema višeg mjesta, s kojim bi mogla Božja Svemogućnost ljudsku narav odlikovati. Ipak pada taj čovjek u osobi Sina Božjega ničice kao crv na zemlju u vrtu Getsemani pred Božjim Veličanstvom, da Mu se klanja u krvi uz stup bičevanja i u krvi pregorke smrti na križu i da mu potpuno zadovolji za grijeh. Kako neizmerno je Božje Veličanstvo, da Mu se sam Sin Božji u svojoj ljudskoj naravi tako nedokučljivo ponizno klanja! Isto gledamo kod Presvete Djevice. Za l j u d s k u o s o b u ne može nitko ni na zemlji ni na nebu zamisliti većeg dostojanstva od dostojanstva Bogorodice. Ona je dakako bila svijesna, što to dostojanstvo za nju znači, jer se jasno razabire iz njezina hvalospjeva, kad ide u pohode Elizabeti. Ipak i ona prihvaćajući to dostojanstvo iz Božjih ruku ne zna pred neizmernom visinom Božjeg Veličanstva kazati drugo nego one ponizne riječi: »Evo me službenice Gospodnje«.

Premda Majka Božja, obdarena najvećim jedinstvenim odlikama te izabrana, da je blaženom imaju zvati svi naraštaji, i da bude Kraljicom anđelima i svecima na nebu, ona pred Božjim Veličanstvom spoznaje, da i u tim preuzvišenim ulogama ne može biti nego poniznom službenicom Gospodnjom.

Koliko nam divnih pogleda otvara *Theotokos*; upravo izneseni samo je jedan od premnogih, ali je onaj, koji nam crta i pripovijeda, da pred Božjim Veličanstvom iščezava sve, i da se svaka zgrada u Božjem Kraljevstvu gradi jedino na temelju prave duboke poniznosti.

¹¹² Billot, De Verbo Incarnato, Romae 1904, p. 414 ss.

¹¹³ Lk. 1, 48 s.

Radiostanica efeskog Koncila podobna je držati nedohitna lijepa predavanja o Bogu i čovjeku. Njezine su antene neprestano u dodiru s nebeskim visinama, da mogu dušama našim donositi sve, što vodi u kraljevstvo Istine, Pravde i Ljepote, u kraljestvo Presvete Bogorodice.

Nauka o Bogorodici nije bila samo dio objavljenog poklada već od svega početka u Crkvi, ona se pretvarala kao svaka objavljena nauka u plodonosan vjerski život onamo od katakomba. Štovanje prebl. Djevice Marije kao Bogorodice s božanskim Djetetom u rukama udomaćeno je kod kršćana od iskona, što već od II. vijeka naprijed dokazuju slike, koje se ondje i danas mogu vidjeti.¹¹⁴ Ono je tako staro kao i samo kršćanstvo te je izravno božanskog izvora. Bio je Bog sam, koji je Mariji najprije po anđelu poručio svoje štovanje: »Zdravo milosti puna, Gospodin s Tobom«! I bio je Sin Božji, koji joj je kao njezino Dijete iskazivao štovanje te nam i u tome pogledu dao primjer za sve vjekove. Svečana pak definicija u Efezu postala je najjačom pobudom, da se štovanje presv. Bogorodice posvuda raširilo. Prvi se odazvao nasljednik Celestinov Siksto III. Nije još prošla ni godina dana nakon Sabora u Efezu, a već je taj papa g. 432. baziliku pape Liberija (352 - 366) posvetio Presvetoj Bogorodici, da bude tako reći uspomena na samu definiciju; dao je u apsidi i na glavnom svodnom luku iste bazilike u mozaiku izraditi prekrasne slike, koje se odnose na Mariju kao Bogorodicu: Navještenje, Prikazanje u hramu, Klanjanje mudraca itd. Slike su i danas očuvane, a sadašnji papa Pijo XI. dao ih je temeljito očistiti i popraviti, da se sjaju kao da su nove.¹¹⁵

Budući da je Božji izbor prebl. Djevice Marije, da postane Majkom Sina Božjega, temeljna i najveća odlika njezina, jasno je, da je definicija u Efezu, gdje se na najsvečaniji način proglasilo njezino Bogorodičino dostojanstvo, upozorila te neprestano i danas upozorava na druge jedinstvene odlike, kojima je Bog htio ukrasiti prebl. Djevicu. Radi toga dostojanstva bila je bezgrješno začeta, slobodna od svih zlih nagnuća, očuvana od svakoga pa i najmanjeg grijeha, milosti puna u svakom pogledu, najsvetija Majka samo Boga i ujedno neokaljana najsvetija Djevica, nakon smrti svoje i tijelom u nebo uzeta, suotkupiteljka ljudskog roda, pobjedonosna boriteljica proti krivovjersstvu i zabludama u svijetu, posrednica svake pomoći i milosti kod Boga za svakoga čovjeka na zemlji, Majka svakom čovjeku u njegovu svrhunaravskom životu, sa Sinom svojim centralna nerazdružljiva točka u životu

¹¹⁴ Liell o. c., 225. ss.; Blank, *Das Marienbild in den ersten drei Jahrhunderten*, Mainz 1893, osobito p. 53 ss.

¹¹⁵ Wilpert, *La proclamazione Efesina e i mosaici della Basilica di S. Maria Maggiore*; Oss. Rom. 2. III., 1931, n. 51.

i povijesti čitavog čovječanstva, uz svoga Sina Krista Kralja ona Kraljica na nebu i na zemlji.

Uz utjelovljenje Sina Božjega Bogorodičino je dostojanstvo prebl. Djevice Marije najveći dokaz ljubavi Božje prema palom ljudskom rodu. U Isusu i Mariji uzvisio je Bog našu ljudsku narav na najviše stupnjeve, kojima raspolaže njegova svemoćnost, da može svatko u njegovo društvo kao dijete Marijino i Isusov brat.

Što bi bilo čovječanstvo bez Isusa i Marije, kako su na efeskom Saboru oprijedjeljeni i proglašeni? Nestorijevci su ostali bez Bogorodice. U njihovim crkvama svetkuje se samo jedan Marijin blagdan u čitavoj godini, u petak naime nakon Božića.¹¹⁶ Ali niti na taj dan niti kod drugih crkvenih svetkovina oni ne gledaju u prebl. Djevici Mariji Theotokos - Bogorodicu, nego samo Christotokos - ženu, koja je majka Kristu-čovjeku.¹¹⁷ Oni su dakle bez Bogorodice...

Milo nam je, da naša pravoslavna braća štiju Presv. Bogorodicu, osobito u Rusiji, gdje ima Ona svoja starodrevna svetišta. Svoju vjersku nauku očuvali su u snazi definicije efeskog Sabora. Ali vidjeli smo, da je ta definicija u prvom redu dogmatska odluka rimskoga biskupa pape Celestina I., jer efeski je Sabor imao samo zadatak, da izvede i proglasi ono, što je Celestin proglasio. Theotokos je na Saboru Celestinova definicija! I tko zna, do čega bi bilo još došlo, da nije Celestin sa svojim auktoritetom, koji je presbyter Filip tako precizno na Saboru istaknuo, bio pobijedio? Jer Teodozije je bio uz Nestorija, kao kasnije uz Eutycha, i teško bi bio opet dopustio, da Aleksandrija ponovno pobijedi Carigrad, to više, jer je sam proglasio zakon, da je carigradski patrijarha rimskome u svemu jednak. Ali se Nestorija odrekao, jer je bila njegova sestra Pulherija velezasluzna u borbi proti nestorijanizmu zbog toga, što je čvrsto stajala uz nauku, koju je najprije Celestin u Rimu utvrdio, a koja je nakon toga bila na Saboru od Ćirila i papinskih legata svečano proglašena. Teodozije se odrekao Nestorija, jer nije htio da otpade od nauke rimskoga biskupa Celestina!

Eto tako imademo u Celestinu pravoslavna braća i mi katolici zajedničku točku, koja nam je najljepše očuvala, što je u kršćanstvu sadržano: Mariju Theotokos i bogatstvo nauke i milosti, što je s njome skopčano.

¹¹⁶ A. Baumstark, *Nichtevangelische syrische Perikopenordnung des ersten Jahrtausends (Liturgie geschichtliche Forschungen, Heft 3)*, Münster i. W., 1921, p. 52, 72.

¹¹⁷ K. Lübeck, *Die christlichen Kirchen des Orients*. Kempten u. München, 1911, p. 105.

Samo ostaci ruševina stoje danas u Efezu od one velebne bazilike posvećene presvetoj Bogorodici Mariji, u kojoj se prihvatila i svečano proglasila *Theotokos*.

No žive su riječi ostale, što ih je govorio tada u istoj bazilici Marije Bogorodice Sv. Ciril pred Saborom crkvenih veledostojanstvenika odmah nakon prve sjednice, i one se od koljena do koljena ponavljaju kao pjesme, što ih anđeoski korovi pjevaju na nebu: »Zdravo Marijo, Bogorodice, jer radi tebe su od radosti proroci kliknuli i radi tebe pastiri pjevali Bogu hvalu te veseli u društvu anđela slavili Boga: Slava Bogu na visini i na zemlji mir ljudima dobre volje (Lk. 2, 14). Zdravo Marijo, Bogorodice, jer radi tebe su došli mudraci, vođeni od čudnovate zvijezde, da se poklone novorođenom Djetetu. Zdravo Marijo, Bogorodice, jer radi tebe je bio izabran časni zbor dvanaestorice apostola. Zdravo Marijo, Bogorodice, jer je po tebi došla neopisiva milost, o kojoj reče apostol: Pokazala se milost Božja, koja spasa sve ljude (Tit 2, 11). Zdravo Marijo, Bogorodice, jer po tebi je došlo pravo svijetlo, Gospodin naš Isus Krist, koji u evanđelju govori: Ja sam svijetlo svijeta (Iv. 8, 12). Zdravo Marijo, Bogorodice, jer se radi tebe u evanđeljima navješćuje: Blagosloven, koji dolazi u ime Gospodnje (Mt. 21, 9). I radi tebe se gradile po gradovima, selima i otocima crkve pravovjernih kršćana!«¹¹⁸

»Slavimo Bogorodicu, najčasniju svetinju na čitavom krugu zemaljskom, neugasljivu svjetiljku, vijenac djevičanstva, žezlo pravovjerja, nerazrušljivo svetište i posudu Nedokučljivoga, Majku i Djevicu!«¹¹⁹

U Krku, 22. juna 1931, na obljetnicu prve sjednice Sabora u Efezu 22. juna 431.

† Josip dr. Srebrnić,
biskup Krčki.

¹¹⁸ Migne, P. G. 77, Homilija XI, 1032 - 1040; gornje mjesto 1032 C, 1033 A.

¹¹⁹ Migne, P. G. 77, 991 ss. (Hom 4).